

Observatoriulu ese de doue ori in septimana, Mercuria si Sambat'a.

Pretiulu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu VI.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 75.

— Sibiu, Mercuri 21/3 Octobre. —

1883.

Deschidere de prenumeratiune

la

„Observatoriulu“

dela 1/13 Octobre inainte.

Pentru acei domni abonati carii prenumera sera dela 1/13 Ianuariu pe 9 luni, éra altii pe 6 sau si numai pe 3 luni, abonamentulu espira cu finea lunei Septembrie. Pretiurile sunt aratate in fruntea diariului: de 8 fl. pe 1 anu, 4 fl. pe 6 luni si 2 fl. pe 3 luni inlaintrulu monarchiei, éra in afara din monarchia cu 22 franci pe 1 anu, cu 11 fr. pe 1/2 anu, in auru sau in bilete de banca; éra fractiunile, anume din Romani'a, se potu implini cu marce de posta.

Redactiunea si Editor'a.

Discursulu

cu care a deschisu consiliariulu aulicu Jacobu Bolog'a cá vice-presiedinte alu „Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ si dintiele generalei adunari ordinare a XXII, conchiamata pe 17/29 Augustu 1883 la Brasiovu.

Stralucita adunare!

Onorabiloru Domni si stimabiloru frati!

Cá vice-presiedinte alu „Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ n'asi avea deocamdata decâtu a ve aduce cu multa parere de reu la cunoscintia, cá prea demnulu si multu meritulu nostru domnu presiedinte, Timoteiu Cipariu, din caus'a sdruncinatei sale sanetati va lipsi si cu acésta ocaziune din midioloculu nostru si dela conducerea adunarei acesteia, de unde vine ocuparea acestui onorificu locu prin mine; n'asiu avea dupa aceea decâtu se salutu, in absentia numitului domnu presiedinte, insu-mi — precum si facu — mai ántaiu pe toti iubiti nostri frati brasioveni, cari ne primira si ne imbratosiédia cu atáta caldura adeveratu fratiésca, se-i salutu cu celu mai cordialu „bine ve-amu aflu“ inbutiloru frati brasioveni! se salutu apoi — precum si facu — pe toti acei frati ai nostri, cari interessandu-se de binele nostru comunu mai multu decâtu de propriele loru folóse, au alergatu — precum vedu — din tóte ungiurile locuite de romani, la acésta adunare si intru ajutoriulu intreprinderiloru si alu nisuintieloru nóstre culturali, se-i salutu, dicu si pe acesti iubiti frati ai nostri cu celu mai caldurosu „bine ati venitu“ fratiloru romani; nu a-si avea dupa acestea si pentru momentu, decâtu a deschide siedintia generalei nóstre adunari, conchiamata pe adi aici si a invitá pe onorabili domni membrii ai asociatiunei mentionate la luci, la pertractarea si resolvirea agendelor, pentru care ne-amu adunatu.

Candu cautu inse, onorabililoru domni si frati! in juru de mine, si simtu cum, si cátu de tare 'mi tresalta ánim'a de bucurie si de multiamire, stándu fačia de atátea nobile suflete romane, care — sciu prea bine cá — nu din altu indemnu, ci numai si singuru cu laudabil'a intentiune, de a contribui, de a conlucrá la promovarea si la asigurarea culturaleloru nóstre interesse s'au ostenitu pàna aici si s'au strinsu in loculu acesta; candu vedu, cá in marea acésta multime de romani se afla si de aceia, cari din varii cause inca n'au intratu in societatea nóstra, chiemata de a cultivá „literatur'a romana si poporulu romanu“; candu nici pentru unu momentu nu me indoiescu, cá si acestia toti se voru asocia nóue; voru profitá de ocaziune, si inscriindu-se indata dupa deschiderea siedintiei de membrii ai asociatiunei nóstre, voru

cautá cá atari a'si eserciá inca sub durat'a acestei adunari tóte drepturile ce le dau statutele nóstre, si a'si implini datorintiele, ce li le impun acelea statute; candu cugetu, cá glacia si nu toti, totusi unii, dintre cei ce se voru inscrie acum de membrii, voru avé trebuintia de a cunósce celu puçinu incátuva genesa, causele infintiarei si basele asociatiunei nóstre; candu consideru tóte acéstea: Ve marturisescu, cá pe langa tóta economi'a ce trebuie se facemu cu timpulu disponibilu chiaru de astadata, candu avemu de pertractatu si resolutu si agende extraordinarie, ocurente totu numai la alu treilea anu, eu afli de bine a amáná pentru vreo câte-va momente asia dis'a intrare „in medias res“ si cu permissiunea domniloru vóstre a ve trage atentiunea asupra mentionatei geneze, asupra causeloru infintiarei si asupra baselor asociatiunei nóstre.

Domniloru! Candu se inaugurá si se constituí „Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“ in adunarea din 23 Octobre sau 4 Novembre 1861, disese actualulu nostru domnu presiedinte, in cuventarea ce tinu cu aceea ocaziune: „Candu ne uitamu inapoi la „istori'a poporului nostru — — mai cá nu aflamu „in seri'a atátoru mari seculu, dela inceputulu celui „alu doilea alu erei crestine „pàna acumu preste „midioloculu alu celui de alu XIX-lea decâtu nu- „mai dile de lacrima, de durere si de suferintie, „éra dilele de bucurie pentru poporulu romanu — — „au fostu mai puçine si mai rare decâtu pèn'a de „corbu albu“; si — dreptu se marturisescu — „adeverulu a vorbitu acestu espartu si erudit bar- „batu romanu“.

Ne arata adeca istori'a prin probe adàncu si prea durerosu infipte in inimele romaniloru, ba ne spune chiaru si propri'a nóstra esperientia din trecut si din presentu, cá serman'a romanime a suferitu cumplitu multe seculu si in tóte privintiele si suferu in unele parti si in mai multe privintie inca si astadi: viti'a nóstra romana a fostu si in parte este inca calcata, strivita si nadusita; ea s'a privitu si s'a tractatu. se privesce si se tractédia inca cá un'a din celea mai ignobile.

O stare acésta a romanime domniloru! carea paremi-se cá chiaru in interessulu acesteia pretinde dela noi, cá se ne damu odata respunsu la intrebarea: de unde vine aceea stare si cine-i pórtá vin'a?

Nu se póte trage la indoiala, din contra trebuie se se recunósca, cá a esistatu pentru romani o multime de relatiuni si impregiurari infauste, a caroru delaturare n'a statu in puterea loru, care inse au contribuitu prea multu la umilirea, la degradarea loru intelectuala si materiala. Daca inse vomu recunósce de alta parte, ce credu cá trebuie recunóschemu, si adeca aceea: cá nu e cu putintia, cá se suferu unu poporu cultu si de ajunsu luminatu atátu de indelungatu si atátu de cumplitu, cátu si cum a suferitu poporulu romanu, fara de a-si putea croi o alta sórte; daca vomu recunósce cá fericirea cea adeverata a indivisiloru, a familiiloru si a popóreloru intregi o produce si o asigura numai cultur'a acelor: vomu trebui se recunóschemu si se marturisu, cá la producerea si la sustinerea deplorabilei stari, in carea s'a aflu poporulu romanu atátea seculu si se mai afla in parte inca si acum, a contribuitu in modu esentialu necultur'a, in care s'a aflu masele lui, nelucrarea facultatiloru spirituali.

Dar póte mi-se va dice, cá romanii au in timpinatu pedeci chiaru si in nisuintiele loru spre cultivare.

Da, asia e domniloru! Posibilei acestei obiectioni nu me incumetu a contradice. Imi permitu inse a crede cá:

Pàna candu si in privinti'a culturala a avutu la poporulu romanu si mai are inca puternica valóre dis'a lui: „cum a traitu mosiulu si stramosiulu meu, dóra voiu „traí si eu“;

pàna candu s'a auditu si se mai aude dicèndu romanulu, candu e vorb'a de crescerea fiului seu: „ci cá „dór' n'o se-lu facu popa, nici domnu“;

pàna candu mai esista destui, ba prea multi romani de aceia carii, se o spunemu cu cea mai mare durere a sufleteloru nóstre! — grigescu si se ingrigescu mai multu de pasitorii dobitóceloru, decâtu de educatorii, de crescatorii prunciloru loru;

pàna candu nu-si va inlocuí romanulu glumétia sa disa: „se-ti dai totu, numai seracu se nu fii,“ cu cea seriósá si corespundietóre cu ardiétoarele lui indigintie, si adeca cu aceea, cá: „Se-ti dai totu, numai neinvetiatu — „necultu — se nu remai“;

pàna candu nu va strabate, daca nu in totalitatea, celu puçinu in maiortatea poporului romanu acea convingere, cá elu cu ori-ce pretiu trebuie se se cultive, pentru-cá numai cultivàndu-se se póte fericí;

pàna candu nu va recunósce celu puçinu multimea poporului romanu, cá numai si singuru prin cultura póte se se inaltie la aceea vadia si demnitate, care l'ar putea mântui de nenumeratele rele ce-lu apasa;

pàna candu nu vomu vedea poporulu romanu cultivàndu-se in masele sale: pàna atunci — credeti-mi domniloru! cá — nu vomu putea face, cá se amutiasca gurile celoru ce ne atribue chiaru noue romaniloru, cea mai mare parte a vinei, din carea suntemu precum suntemu.

Penstru prosperarea romanului, ba chiaru si pentru o mai sigura existentia a lui este deci dloru! cultivarea maseiloru poporului romanu o absoluta si suprema necesitate.

Valórea acestei asertiuni o au recunoscutu toti acei fericiti barbati romani, carii s'au ocupatu in timpurile trecute cu promovarea literaturii romane si cultivarea poporului romanu; in mai recentele timpuri inse o au recunoscutu si mai apriatu inteliginti'a romana din Transilvani'a, aprópe intréga; o a recunoscutu ea, candu venise la convingere, cá prin puteri resfrate si imprasciate nu se póte cultivá unu poporu intregu si cá spre acestu scopu trebuie se se lucre cu puteri intrunite; o au recunoscutu 180 de barbati transilvaneni atunci, candu in frunte cu cei doi nemuritori archierei ai loru, Siagun'a si Siolutiu au subscrisu ei memorabil'a petitiune din 10 Maiu 1860, si au cerutu prin ea dela inaltele locuri competente concessiunea de a infintia „Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu“; candu in urm'a incuviintiarei ei in tesi — prin resolutiunea guberniala dia 31 Ianuariu 1861, s'au adunatu acei barbati in conferenti'a din 9/21 Martie 1861 si au compusu statutele, care s'au aprobatu prin Majestatea Sa prea inaltiatulu si multu induratulu nostru Monarchu Franciscu Josifu I in 6 Septembrie 1861; candu in prim'a loru adunare din 23 Oct. (4 Noembrie) 1861 au inauguratu apoi si au constituitu romanii transilvaneni acésta asociatiune pe semeiulu mentionateloru statute.

Éta domniloru! genes'a, éta causele infintiarei, éta basele reuniunei, in carea ne-amu adunatu si in carea-si voru exercita conformu §§. 21 si 22 din statute si cei ce voru intra acum in ea, drepturile si isi voru implini datorintiele.

Éta domniloru o intrunire de puteri romane, care a si inceputu a facea, carea singura póte face, si carea — voindu si Dumnedieu va si face posibila cultivarea, prosperarea si fericirea némului nostru.

Se cultivamu, se scutimu de ori-ce alterare si se conservamu acésta intrunire de puteri cá lumin'a ochiloru nostri in interessulu nostru, alu copiiloru, alu nepotiloru si alu stranepotiloru nostri!

Vomu face inse acésta, domniloru si fratiloru! daca vomu observa si in viitoriu cá pàna in presentu, cu tóta stricteti'a basele, pe care ne invèrtimu, statutele amintite, cu deosebire §-lu loru alu 3, conformu caruia „in adunantiele acestei asociatiuni „sunt oprite ori-ce desbateri asupra obiectelor

„religiöse si politice, încatu acestea privescu la „presentu.“

Convinsu, că asia vomu si urma, deschidu siedintia adunarei noastre generale ordinare a XXII si ve invitu la lucru.

Responsulu domnului protopopu Joannu Petricu datu la discursulu vice-presiedentelui.

Domnule presiedinte!

Prea ilustra adunare!

Trecura 21 de ani de candu asociatiunea pentru literatur'a romana, si cultur'a poporului romanu din Transilvani'a si-a tinutu prim'a sa adunare generala in orasiulu nostru.

21 de ani au trecut, de candu acestu progressu nationalu s'a manifestatu in publicu pentru prim'a ora aici in midiuloculu nostru prin aceea adunare, una din cele mai festive, si mai splendide din câte s'au tinutu de atunci.

Romanii brasioveni cari mai sunt in vietia isi aducu cu fericire aminte de insufletirea si entusiasmulu ce s'a produsu intrênsii, si in ôspetii loru prea stimati prin intilnirea fratiesca, si contactulu intimu dela aceea adunare, entusiasmulu sacru, pentru caus'a cea mai sacra, pentru progressulu in cultura.

De atunci si pâna acum s'au petrecutu multe schimbări; cu tôte acestea onorabili domni si frati, insufletirea noastră pentru cultura nu numai nu s'a impușinat, dar inca s'a mai urcatu. Acelêi insufletiri este de a se atribui, că ori câtu de grele sunt impregiarile timpului in care traimu, totusi pasi in cultura si civilizatiune amu facutu si facemu pe fiacare di inafnte.

Insufletirea ce nutrimu in pepturile nostre pentru promovarea culturai nostre ne-a datu si motivulu de a invita adunarea generala a asociatiunei aici. Si vediendune astadi in placuta positia de a ve putea salutá in midiuloculu nostru, comitetulu despartimentului, si in generalu romanii brasioveni, ve dicu prin mine onorati domni si frati celu mai caldurosu bine ati venitu.

Faca ceriulu că si intrunirea acêta a noastră se dea cele mai inbelsugate fructe pentru maretulu scopu alu asociatiunei nostre, se se adaoga, se se inmultiesca midiulôcele, cu cari ea este chieamata a lucrá pe terenulu literaturai si culturai poporului romanu, si se ne insufletiesca de nou pentru a lucrá impreuna, si fiacare in parte la loculu seu si de aci inainte pe acelu terenu manosu si bine cuventatu!

Traiiesca asociatiunea pentru literatur'a si cultur'a poporului romanu si membrii ei se se inmultiesca cá nasidulu marei!

Desi, 29/17 Augustu 1883.

Joannu Petricu,
protopopu.

Alte informatiuni despre tinut'a de pâna acum a romaniloru din statulu Ungariei.

(Urmare.)

Urmá apoi la 1863 cunoscutulu provisoriu, care a duratu pâna la denumirea cabinetului ministeriului reg. ung. responsabilu, intemplata la 1867, séu mai bine dupa incoronarea Regelui, respective inchiearea dualismului.

Prin acêta noua stare politica esceptionala, romanii din acele comitate ungaro-banatiene, indata se vediura sguduiti in situatiunea si positiunea loru politica, si apoi successive suprimati in esercitiulu liberu alu drepturiloru constitutionalu, marginiti in desvoltarea activitatii de pâna acilea. Éca cum:

Comitele supremu alu Carasiului, Gozsdu fu chieamatu de septemviru la curtea suprema judecatoriesca in capital'a tierii, si in loculu lui fu trimisu de administratoru séu comisariu regescu repausatulu Teodoru Serbu, tatalu dlui Teodoru Serbu, acum deputatu dietalu. Morindu comitele supremu alu Aradului, fericitulu G. Popa de Teiusiu, fu trimisu Serbu de administratoru acolo, éra in loculu densului denumira pentru Carasiu pe cutare Stefanu Ambrus, carele se dice că dupa nascere inca se fia fostu romanu. Cum mergeau trebile pe atunci, cei ce mai traiescu si le-au vediutu, le sciu.

Noulu ministeriu constitutionalu, se puse numai de câtu a crea o alta situatiune politica in tiéra si prin aceea a destina si pentru romani o alta sôrte nationala, presarandu calile pe cari pornisera bine — binisioru activi — cu spini si punendu stavili pe tôte terenele.

Veni periodulu dela dualismu 1867—1872; pentru comitatulu Aradului, fu denumitu si trimisu de comite supremu Szende Béla, éra pentru Carasiu, in loculu lui Fauru, pe care ilu dusera susu in capital'a tierii, de septemviru la curtea suprema, firesce că se le fia inaintea ochiloru, tramisera de comite supremu pe cunoscutulu mamelucu alu loru Georgiu Ivacicoviciu; cari ambii acesti siefi — gubernamentali ai comitatelor, se si apucara numai de câtu la lucru spre a slabi si chiaru a supprime cu ori-ce pretiu si pe tôte terenele actiunile si luptele romaniloru.

Opera cea mai ponderosa si grea le-a fostu: in prim'a linia „restaurarea magistratului municipalu“, adeca nou'a alegere de functionari in comitatu, incependu dela vice-comite, pâna la celu mai inferioru amplotiatu, că asia apoi facendu-si si asigurandu-si prin noii functionari alesi dupa placu, instrumente, slugi creditiöse, cu conclucrarea teroristica si influentia imediata a acelora, se póta continua in a dou'a linia oper'a de paralisare a toturorului nisuintielor romane la actiunile proxime electorali, adeca la alegerile de deputati pentru diet'a tierii (camera), asia, că prin feliu de feliu de apucaturi si terorisari se trantiesca pretotindene pe barbati nationali, reprezentanti ai poporului, alegendu de deputati in locurile loru, creature, mameluci din castelele loru, cu programu de credeu politicu impusu conformu planuriloru, tendentielor si comandei de susu.

Influentia puternica si violenta a unui comite supremu, in calitatea sa de mandataru, reprezentante alu regimului, este atátu de contraria principiului fundamentalu, institutiunei liberali de autonomia ale municipiloru nostre din constitutionalulu nostru statu Ungari'a, încatu prin aceea, vointia basata pe celea mai curate convictiuni si experientie ale reprezentantiloru poporului, mai vertosu in adunarile comitatelor, candu se facu alegerile de functionari séu de comisiuni pentru alegerile de deputati dietali, pururia este paralisata si suprimata. Si cu tôte acestea mariile loru, in acelea doue comitate intimpinau resistentia, lupte si combateri din partea barbatiloru resoluti si conscii de chieamarea loru cetatieniesca patriotica, asia câtu tôte apucaturile si influentiarile fôispanesci faceau fiasco.

Casurile concrete intemperate in comitatulu Aradului, Carasiului si alu Temisiului, sunt cele mai triste dovedi. Acei barbati luptatori ai natiunei nostre, cari odinóra cá factori reprezentanti fórte activi si zelosi, au luat parte la asemene lupte in congregatiunile comitatelor, s'au convinsu pâna la saturare. De acestia erau cei mai insufletiti, si ii rogamu pe toti câtu se mai afla inca in vietia cu noi, se nu ne ia in nume de reu candu ii numimu, provocandune la ei. Au fostu in periodulu dela 1867—1870, in Aradu, dnii: metropolitulu de astadi Mironu Romanulu, protopopii ambelor confesiuni: Barcianu si Ratiu, J. P. Desseanu, L. Jonescu, N. Filimonu J. Goldisiu, si multi altii; in Carasiu toti canonicii dela capitululu diecesei gr.-cath. cu fieertatulu zelosu barbatu si escelinte oratoru Mich. Nagy in frunte, ba iti erá dragu se-lu vedi luptandu si audi vorbindu pentru caus'a nationala si pe Ddiu se-lu érte J. Olteanu, repausatu cá episcopu alu diecesei Oradea-mare; apoi totu asia unulu cá altulu se manifestau activi si zelosi dnii: Aloisiu Vlad, Filipu Pascu dr. Hatiegu, dr. A. Maniu, acesta fostu si proto-notariu la comitatu, C. Radulescu, Alesandru Atanasieviciu, dr. Marienescu, D. Popavicia si multi altii; éra in alu Temisiului, ilustrii barbati Mocionesci cu V. Babesiu dedeau tonulu, directivele si inviatiunile de manecare si lupte pușiniloru dar resolutiloru corifei inteliginti romani, cari cá membriirepresentanti ai poporului aveau locu, cuventu si votu in adunarile municipale.

Aparatulu ambelor acestor mari opere de terorizarea si paralisarea romaniloru unguneni-banatiene, punendu-se in lucrare cu o violentia frapanta, a produsu cele mai neplacute urmari in detrimentulu causeror si intereselor de vietia si esistentia politica-nationala pentru romani.

Restauranduse corporatiunile reprezentative si prin acestea magistratele municipale ale ambelor comitate, numerulu functionariloru romani atátu in centru, câtu si afara in provincia fu decimatu, redusu la unu minimu fórte neproportionatu, disparendu buna-óra posturile cardinali de vice-comiti (vice-prefecti), cari dapa institutiunile ungunesci se considera de siefi ai comitatelor, precum si celea de pretori cercuali (szolgabirai) le ocupara aspiranti magiari séu magiaroni, renegati, sateliti protegiati ai domnilor.

Efectuindu-se nou'a conscriere a alegatoriloru indreptatiti pentru deputatii dietali, in tôte cercurile electorali, comisiunile compuse dupa placulu si tendintiele loru, au sciutu se dréga listele cu atata maiestria, încatu numerulu adeveratiloru alegatori indreptatiti si calificati dupa tôte recerintiele legali, ilu decimara si redusera intocmai cá pe alu functionariloru, virindu in liste totu felulu de adunaturi, lucratori, dileri fara casa si mésa, proletari de pe strade.

Resultatele acestor lupte, séu mai bine acestei activitatii in municipii, au ascuratu si produsu apoi celea mai imbucuratoare rezultate si pentru lupt'a activa in parlamentu, că-ci alegerile de deputati dietali in comitatele Aradu si Carasiu, reusera atátu de eclatante, încatu mai tôte cercurile electorali le domniau romanii, asia d. e. cele din comitatulu Aradului: Buteni, Chisineu, Pecica, Radna si Siria, apoi cele din comitatulu Carasiu: Bocsia-romana, Fagetu, Lugosiu, Oravitia, Sasca si Zorlentiu, tôte fusera reprezentate prin deputati nationali romani in diet'a tierii, de-ôrece alegerile s'au facutu pe bas'a conspriptiuniloru esacte autentice, luandu parte toti si numai dupa lege indreptatitii alegatori, asia, încatu ele conduse de presiedinti si barbati de incredere ai comisiuniloru electorali, nepreocupati, drepti si necorupti politicesce, nici cá poteau resultá altcum.

Astu-feliu romanii din acelea doue comitate, atunci firesce sub acelea impregiarari molipsite mai pușinu de lepr'a fanaticulgi magiarisarii potura tramite unu contingentu respectabilu de reprezentanti fiii ai poporului in parlamentulu Ungariei, cari se li aperi drepturile cá membrii ai corpului legislativu. Ce actitudine au avutu si preste totu cum s'au manifestatu densii acolo, intruniti in clubu nationalu dupa consultari prealabile fratiesci, si cu deputatii colegi serbi si sasi, o scimu toti noi, o sciu si adversarii nostri, si s'au spusu mai vertosu nu odata prin colónele organelor nostre de publicitate.

(Va urmá.)

Din Croati'a si din tierile ocupate.

Tôte scirile mai noue câte comunicamu acilea, le scótemu inadinsu totu numai din diarie ungunesci si inca mai multu din cele ministeriali, pentru-cá „Nemzet“ s. a. se nu mai póta dice cá scornimu cá se agitamu spiritele.

In Croati'a linistea e restaurata cu baionetele, cu versare de sange, spiritele inse sunt cu atátu mai agitate, in câtu e téma, cá departandu trupele se voru innoi turburările. Administratiunea sufere fórte, afacerile stau balta. Dupa „Pester Lloyd“ primarii si notarii de mai inainte nu mai voru se intre in oficiulu loru de fric'a locuitoriloru, pe care o esplica asia, că pe langa ce au de lucru preste mesura multu, apoi auctoritatile municipale si cele finantiali ii silescu a participa la unu legionu de executiuni, prin care poporulu se irita, se infuria si aluneca la fapte desperate. Acum se încerca a'i face de sila cá se intre in oficiu sub pedépsa; dara nu merge nici asia; urmédia cá se se faca alegeri noue, dara cei candidati nu primescu. In acestu casu va urma cá se denumésca primari, notari etc.; atunci inse locuitorii voru avea cu atátu mai mare dreptu cá se proteste asupra toturor celoru denumiti si se'i considere de totu atáti argati ai unguniloru, magiaroni venduti.

Asia stau lucrurile in tinuturi pe la sate.

In capital'a Agram (Zagrab), unde se afla concentrata partea cea mai mare a inteligentiei croate, conferentiele sunt mai de tôte dilele si se pare cá rezultatele loru s'au reprodusu destulu de exactu in cele patru puncte formulate in conferentiele deputatiloru croati veniti la Budapést'a, apoi inaintate la ministrulu presiedente C. Tisza prin o deputatiune de cinci membrii. Croatii nu mai lasa nici-o iotta din drepturile loru, declara pe facia cá ungunii au calcatu legea fundamentala de invoire in cele mai multe puncte, pretindu curmarea aceloru abuseri odata pentru totudeauna si numai sub acestea conditiuni voru se mai ia parte la desbaterile dietei ungunesci. Intr'aceea ceru departarea comissariului regescu generalu baronu Ramberg, denumirea de banu si convocarea dietei croate, si inainte de tôte delaturarea definitiva a inscriptiuniloru magiare si incetarea cu atatea sofistarii. Cei mai multi pretindu totuodata dimittere ministriului de finantie com. Jul. Szapáry, carele atátu prin necurmatele sale executiuni câtu si mai pe urma prin afigerea de inscriptiuni magiare in Croati'a ar fi provocatu si acceleratu mai cu deadinsulu turburările si tóta starea actuala a lucrurilor, cu

alte cuvente, dn. ministru in calitatea sa de cavaleru a jucatu la hazard, a voit se sara husaresce cu calulu preste gardu, saritur'a inse ia esitu fórte reu.

— Dela Fiume vení alta scire fórte urita pentru magiarismu. Este prea bine cunoscuta urgia ce domnesce intre magiari si croati din caus'a urbei si portului maritimu Fiume. Comitatu Fiume este locuitu in partea sa cea mai mare de slavi; portulu, apoi orasiele Bucari si Portore sunt mai multu italiene, adeca proportiunile camu sémenea cu cele din asia numitulu Fundus regius in Transilvani'a cu romani si sasi. Ungurii pretindu pentru sine domni'a preste Fiume si portu. Croatii nu lasa. Ungurii cá se'si ajunga scopulu, au semenatu cu ambele mani ura intre italieni si slavi; preste acésta au versatu multe milióne pentru institute maritime colosali, cali ferate s. a.; in fine ei infintiara si unu gimnasiu mare de statu cu 8 clase, firesce mai multu numai pentru italieni cu limb'a italiana. Ce se vedi inse! In anulu acesta se dete directiunei acelu gimnasiu porunca, cá se incépa cu propunerea unor studii in limb'a magiara si anume cu geografia in clasele inferiori. Atáta le trebuí la italieni. Se sculará tóti cá unulu si oprira propunerea studiiloru in limb'a magiara. Scurtu si bine: nu le trebue; le este prea de ajunsu cá gramatic'a limbei magiare se propune cá studiu obligatu, magiarii se se ajunga cu atáta.

Greutatea mai este, cá intre Ungari'a propria si intre portulu Fiume sunt comitatele croate Crisiu, Zagrab, Ogulin-Sluin si Fiumanulu. Camu departe de Budapest'a. Se vedi acuma injuraturi si muștrari asupra italianiloru in mai multe diarie magiare. Dara ce le pasa italianiloru, cari au versatu atáta sange omenescu pentru limb'a loru nationala, pe care nu o aru schimba cu nici-una din lume, necum se o schimbe cu cea magiara. Magiarii prea s'au grabitu cu italianii; aceia nu sunt nici romani si nici slavaci, ei cunoscua marea putere a vechiei regule: Principiis obsta, care pe romanesce la intielesu insemna: Indata la prim'a incercare dá lupiloru preste botu. La spesele de milióne facute pe portulu Fiume italianii le respundu: Voi ati cerutu, voi ati strigatu cincideci de ani necontenitu, cá fara unu portu la mare ve inecati pe pusteale vóstre, in unsórea vóstra si remaneti izolati de tóta lumea fara comerciu maritimu. Noi cá italianii avemu o multime de porturi minunate pe de trei laturi ale Italiei.

Asia o patira ungurii cu italianii.

— Din Dalmati'a vinu cá de trei septemani incóce sciri dese despre conferentiele slaviloru fruntasi, carii lucra cu perseverantia pentru incorporarea Dalmatiei la Croati'a, pentru-cá numirea de Regatu triunitu se nu mai fia o frasa góla. Candu vei cauta bine in fundulu toturor miscariloru si dissensiuniloru croatice, scopulu celu din urma alu loru este unirea toturor slaviloru meridionali intr'unu singuru regatu triunitu sub sceptrulu casei Habsburg-Lotaringi'a, prin urmare federalismulu pe temelii nationali.

— Din Bosni'a si Hertiegovin'a inca nu vine vreo scire de pusu cá o flóre la urechia. Cu cele doue bande hotiesci de câte 50 de ómeni resculati in Hertiegovin'a nu prea este nici-o gluma; cu alte cuvente, bosniacii érași incérca a se rescula. Dupa „Pesti Napló“ ei aru si avea cause, cá-ci functionarii ii tractédia cu multa brutalitate si despóia. Intre altele se scire, cá scotu pe locuitorii la facutu de drumuri, care lipsescu mai de totu in Bosni'a. Ficare locuitoriu familistu e datoriu se lucre câte cincii dile la drumu. Acésta ar fi spre binele loru; dara comissarii de drumuri si alti argati ii batu cu biciuri impletite din nuiele verdi, au si asia numitu stramuru, adeca unu bătia cu unu cuiu ageru in capu, precum au ardelenii nostrii pentru bivoli; apoi indata ce omulu ostenitu de lucru stá cevasi cá se resufe, argatii ilu intiépa cu acelu stramuru. Scirea acésta semana fabulósa, cá din vécurile Faraoniloru si ale iobagiei ardelene de inainte de 1848; ce se'i faci inse, daca diariele magiare o dau de autentica si daca „P. Lloyd“ o mai adaoge cu alte scene de executiuni cá cele publicate in septeman'a trecuta.

Mitropolitulu serbescu din Seraievo si episcopulu dela Mostar detera câte o enciclica violenta indreptata contra propagandei catolice, invetiandu pe cleru cá se incungiere pe departe pe missionarii catolici si se'si apere turm'a de ei dicúndu intre altele, cá catolicii nu sunt crestini, ci numai papisti desbinati de biseric'a christiana. Archiepiscopulu catolicu raspunde la acelea enciclice in termini mai totu asia violenti, néga scopurile de propaganda

intre cei de biseric'a resaritului, despre care inse dice cá i lipsesce darulu. Lumei ii vine curiosu, cá diariulu „Vaterland“ organu alu aristocratiei catolice federaliste, publica acelea documente de certe confessionali per extensum. Bine face; las' se cunósca si in Vien'a cum cugeta orientalii despre apuseni.

Trei prefecti dimissionati.

In lun'a trecuta isi detera trei prefecti dimissiona, doi in Transilvani'a la Sibiiu si la Bistritia, éra alu treilea in Banatu la Lugosiu. Mai vinu si se mai ducu prefecti, cá si ministrii, cá si generali si pentru aceea nu se intuneca nici lun'a nici sórele. Astadata nu scimu ce le-a casionatu mai alesu diarielor gubernementali, cá mai virtosu din caus'a dimissioni prefectulu Fridericu Wächter din comitatulu Sibiiului au facutu o sfara in tíera cá si cum ar fi vorba de succesiune la tronulu unui imperiu. Se pusera cu totii pe gácite, cá Wächter era nesuferitu sasiloru, cá ur'a dintre ei ajunsese la culme si cá in fine ministrulu voindu a mai impaca ceva pe sasi le a trimisu in loculu lui Wächter pe consiliariulu de sectiune dn. Brennerberg cu atáta mai virtosu, cá-ci gubernulu are acuma trebuintia de sasi in contra irredentistiloru romani, pe cari mitropolitulu lasatu de sinesi nu e in stare de a'i infrena. In fine „Nemzet“ de alaltaeri tine si romaniloru o lectiune separata, spunendule intre alte verdi si uscate, cá de aci inainte n'au se mai astepte nimicu dela Bucuresci.

Daca diariele ministeriali voru fi totu asia bine informati in tóte cestiunile publice precum se arata a fi in cele dela Sibiiu, apoi e vai de publicitate si de adeveru.

Da, marea maioritate a sasiloru din Transilvani'a pórtá o ura inflacarata asupra dlui Wächter, cá si asupra altoru cátiva sasi fruntasi, cu alu caroru ajutoriu vigorosu ministerulu Tisza le-a nimicitu cu totulu autonomi'a si asia numit'a Universitate sasésca cá corpu politicu administrativu si judecatorescu o a degradatu la conditiunea unui biou de contabilitate, sau daca voiti, de reuniune literaria. Da, sasi au cercatu a'si resbuna de Wächter in totu modulu si a'i face viéti'a cátu se póte mai amara asia precum sciu densii. Cu tóte acestea ministerulu nu a primitu dimissiona lui Wächter in grati'a sasiloru, ci cu totulu din alta cauza prea naturala. Dn. Wächter fusese lovit inainte cu doi ani de gutta, de si mai usioru, reulu inse crescea mai virtosu dupace urmá si mórtea tragica a preaiubitulu seu fiu, fostu doctoru in medicina si omu de calitati eminente.

Apoi on. domnu Brennerberg? Barbatu prea camu se cade, sasu fruntasu din Brasiovu; sasi inse declara cá necum se'lu céra cá nu sciu ce favóre, dara nici cá'lu cunoscua pana acuma, si nici cá astépta dela densulu nimicu, pentru-cá sciu prea bine, cá in calitatea sa de prefectu n'are se ésa din instructiunile date lui de cátra ministeriu.

In cátu pentru romani, fia sigure organele gubernementali, cá ei nu astépta si n'au asteptatu niciodata nimicu pe lume dela Bucuresci relativu la conduit'a loru politica, prin urmare loru din acestu punctu de vedere la este cu totulu indiferenta person'a prefectulu din Sibiiu. Totu ce astépta romanii dela unii prefectii este, cá se nu fia omeni cum se dice, primae informationis si se nu asculte de câte unu denuntiantu minciunosu precum avuse dn. Wächter pe unulu. Incolo sciu bine, cá prefectulu chiaru se voiéscá in cugetu curatu, nu póte face romaniloru nici unu dreptu si nici-unu bine, fara espress'a incuviintiare a ministrului, daca nu voiesce se sara din loculu unde este pusu. Romanu curatu se fia prefectulu, nu sasu, nici magiaru, nici jidovu, ei totu atáta potu se astepte, adeca nimicu, afara dóra daca voru invetia se se incovoie cá vermii; atunci si nici atunci.

Cautati ce se intemplá la Lugosiu, in acelu comitatu compusu acuma din doue romanesce. Se alese cu mare greutate, adeca numai cu maioritate de trei voturi, unu romanu dn. Simonescu in functiunea de vice-comite. In acelu comitatu se afla fórte puçini magiari curati, se afla inse multi magiaroni, nemti, jidovi, serbi si alti venetici, ba si unii fosti romani, precum se pare toti rupti de fóme dupa câte o functiune. Strigate desperate se audira din gurile acestora, alergaturi si denuntii nerusinate in tóte partile, se intielege cu calulu de batalia numitu Dacoromani'a in frunte. Unu singuru functionariu administratoru intr'unu singuru comitatu si éta cá Dacoromani'a este gata, si acelu functionariu nu mai primesce instructiuni

dela Budapest'a, ci dela Bucuresci, nu mai administra dupa legile Ungariei, ci dupa ale Romaniei.

Se póte o persecutiune mai desfrenata cá acésta?! Dupa acestea prefectulu Patyánszky fu silitu a'si da dimissiona. „Pester Lloyd“ dice cá i s'a imputatu lipsa de energia fácia de romani si anume cá a suferitu cá se fia alesu unu vice-comite romanu. In loculu lui Patyánszky fu denumitu comite supremu acelasiu domnu Tabajdi, care stá si in fruntea comitatulu Aradu. Tabajdi convocá adunarea generala a comitatulu Carasiu-Severinu la Lugosiu, unde merse si elu spre a se instala si in alu doilea scaunu de pasialicu, cu care ocaziune vorbesce prea frumosu cá si la alte ocaziuni de acestea. Se scóla si unu romanu, avocatulu Brediceanu cá se'i respunde sa tóte sunt bune si frumóse, romanii inse sunt decisi cá se remana romani. Éca editiune noua de Dacoromani'a! Apoi se mai suferi unu singuru functionariu de nationalitate romanésca? Ba se dai afara chiaru si pe cei cari au abjuratu romanismulu.

Incolo s'a lasatu negura grósa preste acelu comitatu; romanii inse de acolo cari sciu certe multa, aru face fórte bine se mai lase comoditatea din anii 1873—1879 si se arunce prin pressa lumina cátu se póte mai mare preste situatiune. Daca nu se apara ei cari sunt la fácia locului, tóte minciunile propagate asupra loru in press'a din capitala si din Aradu se voru sparge totu numai in capetele loru. Éca, in casuri de acestea are locu activitatea cea mai incordata. Fiacare in tinutululu seu.

Din comitatulu Bistritia-Nasaudu de candu isi dete dimissiona prefectulu. nu se mai primesce nici-o scire leganata, in cátu pare cá a si inghiatiatu cernal'a in calimariele toturor. Totu ce mai aflamu este, cá fanaticii din Clusiu dorescu ferbinte, cá ministerulu se trimita pe cerbicea acelu comitatu de pasia pe dn. br. Dionisiu Bánffy prefectu alu comitatulu Solnocu-Doboca, éra problem'a sa principale se fia estermnarea limbei romanesce si nemtiesci din comitatulu Bistritia-Nasaudu. Bine va fi cá ministerulu se'si cerce noroculu si cu unu executoru cá br. Bánffy, dara se'si duca acolo si pe vice-comitele din Desiu, care scie se urasca pe romani cu ura si mai inflacarata.

Din Ungari'a.

Diet'a inca n'a intratu in debateri meritorie. Se dice inse cá cestiunea croata va fi pusa cátu mai curendu la ordinea dilei. Cele patru puncte formulate de cátra conferenti'a deputatiloru croati ajunse prin o deputatiune la man'a ministrului presedente au indemnatu pe acesta cá se mérga a dou'a óra in conferenti'a croatiloru, candu le-a promis cá densulu va face totulu spre a impacii diferentiele si prin aceea spiritele.

Mai nimeni nu asteptá, cá dupa crudimile intemperate magiarii se se arate asia blandi cátra croati; toti inse cáti sunt bine informati si cáti vedu multu mai departe de cátu pana la nasu, stau se jure cá acésta maniera este sioptita gubernului in termini fórte la intielesu de a dreptulu din regiunile cele mai inalta ale Vienei, unde s'au saturatu de truff'a si aroganti'a ungurésca.

— Processulu asasiniloru lui Mailath, Spanga, Pitélyi si Berecz si incepù in pertractare finale publica in 1 Octobru 1883. Spanga marturisi totu cu de a meruntulu. Pitélyi a marturisu invoierea sa la omoru, néga inse pe mórte cá elu ar fi pusu man'a pe Mailath; Spanga inse ii spune in fácia, cá amendoi l'au legatu de mani si de picioru. Mai departe va urma.

Din Romani'a.

Politic'a mare sémenea cá face o pauza; atmosfer'a ingrecata cá inaintea unei fortune. Pana una alta, publiculu se mai ocupa si cu certele din cleru, despre care mai citimu in „Biseric'a romana“ din 11/23 Sept. unele cá acestea:

— Aflamu cá prea st. sa par. mitropolitulu primatu, a datu doue circulari, prin care se oprescu supt amenintiare de proprie preotii, cari ar lua parte la congressulu dela Focsiani.

— Prea st. sa par. mitropolitulu alu Moldovei a datu asemenea o circulara prin care opresce pe preoti a se aduna in resiedintiele judetieloru sau in alta parte; cá-ci luandu parte la asemenea intruniri, voru fi priviti cá insubordinati si calcatori ai disciplinei eclesiastice, pentru care faptu voru cadea supt judecata bisericésca.

— Aflam că preotul Alesandru Popescu din satul Cernica (jud. Ilfov) voindu se intrunesc pe preotii din județiu că se aléga pe delegatul lor la congressul dela Focsiani, a fostu datu judecatii si precum ni se spune chiaru opritu de ale preotiei. Preotul Alesandru este cunoscutu că unulu dintre cei mai buni invetiatori ai județului, scôte chiaru unu diariu pedagogicu „Trompeta scólei“ si cá preotu se deosibesce printr'o purtare exemplara si prin indeplinirea consciințioasă a datoriilor sale pastorale.

— Ni se scrie din Focsiani, că par. episcopu alu Romanului a fostu la Focsiani precum si in Vrancea, unde a intrunitu pe preoti si i-a indemnatu se nu ia parte la congressul dela Focsiani, amenințându-i cu pedepse fôrte aspre, de nu voru fi ascultatori. Nu ne vine a crede ceea ce ni se relatéda, că par. Floru predicatorulu episcopiei si directorulu seminariului de Romanu fiindu pusu se tie o cuventare preotiloru, s'ar fi exprimat cu cuvinte insultatóre si degradatóre pentru acesti din urma.

Corespondentie particulare ale „Observatoriului.“

Despre întórcerea secuiloru scosi nebucesce din Bucovin'a in baltile mortaretie ale Dunarei si Tisei s'a pornitu o campania noua in press'a din Ungari'a si Transilvani'a. Acea migratiune fara minte si întórcere fara capu este unu adeverat evenimentu fôrte semnificativu, care trebue se'si aiba o pagina larga in istori'a tiei, spre invetiatura buna pentru generatiunile viitórie ale magiariloru, cá acelea se cunósca ce au patitu parintii loru din caus'a fanatismului nationale turbatu si a urei inflacurate in contra altoru natiuni. Din incidentulu întórcerei ciangailor primiramu si noi din passulu Tihutia de cátra Bucovin'a cu data 26 Sept: urmatóriele informatiuni:

In diariulu Dni'avóstra s'a ventilatu de câteva ori ducerea in Ungari'a a asia numitilor Ciangai din Bucovin'a, cari sedusi prin frazele bombastice ale unoru preoti sau si tineri fanatici, isi parasira vetrele si pornira in primavér'a anului curentu „cátra pamentulu fagaduintiei“ — Palestin'a Ungariei, — adeca: pe stepele si locurile baltóse de pe langa Tisa si Dunare. In drumulu lor passulu Tihutia li-a fostu — la unii — calea cátra scopu... Cu datulu de 22 Aprile si 9 Maiu trecura pe aici 111 cara; pe fiecare caru erá câte o familia. Din carulu din frunte falfaia unu tricoloru ungurescu de metasa; éra caii erau ornati cu naframi simple, atárnate de hamurile loru, de unde se putea presupune cá ei mergu cu consciinț'a liniscita in patri'a fericeiei si a libertatiei. Pe langa tóte acestea, de alta parte lucrulu apareu altumentrea. Anume, stationandu ei in curtea ospetariei del Borgo-Prundu, dupace mancara si beura, precum se spunea, pe spesele comitatului concerninte, muierile intr'o grupa, barbatii in alt'a, incepura se cante. Dara cele mai multe cantece ale loru aveau atátu testu cátu si arii de multistare, doioșiia si jale. Fisionomiile loru triste, éra muierile si pruncii plangeau, ba si unii dintre barbatii. Fiindu unii intrebati, daca sciu ei unde mergu si cá'i astépta o mai mare fericeie cá de unde au pornitu? ei bietii respundeau in puține cuvente: „Tudja az Isten“, adeca: scie Ddieu. Si ce se vedi! tristéti'a loru pare cá erá cá unu presemnu divin, cá se nu mérga, ci se se întórcu si se nu créda la fanfaronadele tineriloru fanatici, cá stepele si locurile mlastinóse de pe langa Tisa si Dunare sunt cá pamentulu fagaduintiei Israeliteniloru.*) Cu tóte acestea ei au cercatu marea cu degetulu, mersera se se convinga in persóna. Convingerea loru inse, precum se vede, avú urmari fôrte triste. A-Ti amintitu in Nr. 69 alu „Obs.“ din a. c., cá ciangaii se intorcu mereu din Ungari'a prin Deva spre Bucovin'a, goli si flamandi cá vai de ei. Dara e posibilu cá calile loru de reintórcere sunt tóte pasurile ce conduc spre Bucovin'a. Acésta o potemu deduce din imprejurarea, cá de unu timpu incoéce pe pasulu Tihutia mai in tóte dilele se reintorcu familii de ciangai. Reintórcerea loru are unu aspectu tristu si chiaru tragicu. La multe cara in locu de 2 cai cu cari au mersu, acum au numai câte unulu. M'am informatu dela unii din ei despre caus'a acestei saracii extreme, si imi respunsera sermanii, cá in lipsa de nutrementu si in scurtu de saracia extrema au fostu siliti se'si vendia si caii. Copii, muieri si barbatii mergeau desculți, pedestri, si de unde capetau cersiau si ajutoriu. Totu ei imi descoperira in cuvente fôrte doreróse, cátu de amaru au fostu insielati si dusi in ratecire cu tóte promisiunile stralucite cáte le facusera popii si acei domni din Ungari'a, cari au mersu la ei in Bucovin'a cá se'i scótiá din minti; mai departe cá din Aprile si pana acum au siediutu numai in corturi, fara casa, fara masa, pe morastinele Tisei si ale Dunarei; apoi cá Dunarea si Tis'a spala, derima si ducu cu sine bucati intregi de pamentu de prin apropierea loru asia, in cátu nime nu este siguru de esistinti'a sa. Apói cá dintre ei au moritu cele puçinu 150 individi si cá din cei remasi in viétia partea cea mai mare au ajunsu la stare de „cersitori.“ Abstragendu dela acestea si considerandu generalele nemultiamiri ale nationalitatiloru nemagiare de sub coron'a Ungariei, rescól'a din Croati'a, antisemitismulu etc. etc. se mai aiba apoi fanfaronii cutezantia a se laudá cá: „extra Hungariam non est vita.“... Argus.

*) Seducatorii criminali ai secuiloru din Bucovin'a nu sunt nicidecum ómeni tineri, ci totu ómeni inaintati in etate, cá pop'a calvinescu care a fostu si in deputatiune la ministeriu si la imperatulu, cá Lászlo Mihály, acelu omu turbatu, care din nefericirea loru se trage si elu din Bucovin'a, au ajunsu inse si deputatu in diet'a Ungariei.

Agitatiunea magiara inceputa inainte cu 40-50 de ani de cátra carturarii magiariloru in favórea unguiloru ciangai din Moldova si a secuiloru locuitori in 5 sate din Bucovin'a, este unu fetu sterpitu alu fanaticismului, unu adeverat monstru, din care inse fanaticii s'au incercatu in epoce diverse cá se faca din elu omu cá ómenii, pana candu ajunsera se'lu innece in baltile inputite producátorie de malaria, puçinu mai blanda decátu ciu m'a. Reu se pricepu magiarii la inmultirea poporatiunei magiare; ei se pricepu multu mai bine la scóteera din tíera pana in fundulu Americiei, precum se scie acum din atátea acte publice cunoscute de tóta lumea in acesti cinci ani din urma. Au adusu din Bucovin'a barbatii, femeii, copii preste trei mii de suflete; au facutu pentru aducerea si apoi intretinerea loru pe câteva septemani colecta de 80 mii fl., au cheltuitu cu ospetie, betii, inca si baluri date in onórea loru la mai multe statii celu mai puçinu 20 mii, éra dupace s'au tocatu sum'a de 80 mii, a trebuitu se le vina gubernulu in ajutoriu cu sume din banii statului, adeca din banii vechiloru locuitori ai tiei. Se dicemu cá ajutórele date dela statu nu facu mai multu decátu vreo 40 mii. Acelea trei sume luate la unu locu facu 140 mii. Magiarii au si ei o multime de fete sarace de acelea, care inbetranescu nemaritate numai din lipsa de dote; au si unu prisosu de burlaci, carii nu se insóra numai din causa cá n'au cu ce se'si intemeiedie o existenta independenta, mai alesu cá meseriasi, cá negutiatori cu merunt'a, cá invetiatori etc. Cu 140,000 fl. ar fi potutu maritá 140 ba si 240 fete, care apoi se faca la copii si se'si inmultiesca ras'a; asia inse acei 140 mii sunt aruncati in baltile in care moru ciangaii si cáti n'au moritu, fugu de acolo.

Sunt cunoscute din stravechime mai multe moduri de colonisatiune, care mai tóte se aplica si astadi in tóta lumea. Se'si aléga si magiarii una din acelea. Ací nu reflectamu la teritorie inca nelocuite de nimeni, de ex. in Australi'a, ci numai la cele locuite, intru care nu mai este nici-unu teritoriu care se nu fia proprietatea cuiva. Unii sultani de ex. treceau puru si simplu cáte 10-15 mii de crestini prin ascutitulu sabiei si apoi in locuintele remase góle si in tóta averea celoru macelati aduceau mohamedani de ai loru. Metodu fôrte simplu acesta. Alte-ori aceiasi sultani faceau schimbu scótiendu cáte 50-100 mii locuitori dintru o tíera in alta, unde le dedeau tóte locuintele si averile indigeniloru, éra pe acestia ii transportau in locul celora, fara a'i bagá prin balti pestilentiali cá se péra acolo, cá si sultanii aveau lipsa de turme de ómeni (raiah = turma) cá si de oi, boi, vaci, cai si magari.

In alte casuri se dedea focu la sate si orasie, se taiá numai o parte de locuitori, pe ceilalti ii faceau scapati, pamentulu ilu donau la ai loru. Metodu fôrte bine cunoscutu, de ex. si din istori'a Transilvaniei.

Se nu mergemu prea departe in trecutu. Candu a gonitu Maria Teresia cu iesuitii sei pe germanii protestanti din Salzburg si din Austri'a superioare si i'au trimisu in Transilvani'a la sasiu protestanti in Sibiu, Miercurea, Apoldu, S. Sebesiu etc. atunci gonira si ei pe o multime de romani din locuintele si pamentulu lor si asiediara pe acei emigranti in locul lor.

In 1846 adusera pe cele 300 familii dela Württemberg, sasiu din Brasiovu detera afara pe romani din villele lor si pusera pe svabi. Eca asia se fia facutu magiarii cu ciangaii, se fia spartu vreo 4-5 sate romanesci sau serbesci din comitatulu Torontalu si se le fia datu de a gata celora, se fia aruncatu in alti si morastine pe afurisiti de romani si serbi, cá se le scurga si desece aceia, se lucre aceia si siantieri si canale, se crepe ei in acea clima omorítóre, éra nu bietii ciangai.

E greu a nu serie satira in epoc'a nóstra.

Si ce barbatii credeti dv. cá s'au pusu in fruntea stramutarii secuiloru din Bucovin'a? S'a fostu compusu adeca unu comitetu alesu dintre cei mai renumiti ai Ungariei, intre cari la loculú ántaiu sunt numiti: Mauritiu Jokai, Paulu Szontagh, com. Albert Apponyi, renumitulu professoru la universitate Desid. Szilágyi, br. Desid. Pronay infocatulu magiaru, principele Arthur Odescalchi inflacarnatulu renegatu, Carolu Kerkápolvi fostu ministru de finantie. Alaturea cu acestea celebritati lucrare tóta érn'a „Clubulu scriitoriloru si alu artistiloru“ din Budapest'a; in fine deputatiunea secuiloru bucovineni condusa de pop'a calvinescu Tomka fu primita de cátra ministrii Coloman Tisza si com. Julius Szapáry, prezentata apoi si Maiestatiei Sale.

Daca atáti barbatii ántasi fusera portati de nasu cu anulu intregu de cátra ómeni cá Lászlo Mihály, cá popa Tomka si alti cátiva desiuchiati, apoi se te mai miri de acei sateni simpli, cá au fostu scosi din minti si aruncati in abissulu nefericirii. Ómeni de acestia in Germani'a si in alte tieri sunt tractati dupa nesce legi fôrte aspre, care daca aru existe si in Ungari'a, pe temeulu acelor insielatorii secuiloru aru fi condamnatii la temnitia si la reintórcerea totoruru daunelor suferite de acei nefericiti prin acea migratiune.

Cum remane acuma cu spurcatele calumnii vomite in anulu trecutu de cátra Lászlo M. in brosiur'a sa contra auctoritatiloru imperatesci din Bucovin'a si mai virtosu in contra celoru din Moldov'a, prefecti, proprietari, preoti catolici etc. Se mai cerce charlatanii a duce si pe cei cincidieci de mii ciangai din Moldov'a dela locurile cele fertili si fôrte sanetóse in baltile mefitice, in robia la siantieri si canale din comitatulu Torontalu cátu tîne dela Titel si Perlas pana la Panciov'a. Dara ce nu e in stare se faca ur'a si fanaticismulu orientale in dorulu seu infocatu de a inpuçina numerulu celorlalte popóra indigene! Red.

„Albin'a“ institutu de creditu si de economii in Sibiu.

A trei'a tragere la sorti publica

a scrisurilor fonciare de 6% ale institutului de creditu si de economii „Albin'a“ a urmatu in 1 Octobru 1883 in presentia dlui notariu regescu publicu **Frideric Gundhart** si a doi membrii ai comitetului de supraveghiare alu institutului. S'au trasu, in valórea totala de **fl. 28.600**, urmatorii numeri:

à fl. 100 Nr.: 11, 13, 23, 39, 40, 59, 60, 66, 78, 84, 86, 89, 106, 164, 165, 171, 179, 182, 202, 224, 235, 236, 261, 265, 266, 274, 296, 207, 301, 302, 303, 307, 308, 319, 352, 358, 362, 409, 410, 411, 412, 475, 486, 497, 507, 508, 516, 518, 524, 525, 527, 532, 554, 562, 607, 622, 646, 652, 664, 666, 670.

à fl. 500 Nr.: 3, 6, 41, 53, 80, 104, 116, 149, 163, 192, 195, 222, 247.

à fl. 1000 Nr.: 15, 23, 43, 91, 123, 190, 191, 218, 228, 234, 246, 264, 267, 269, 292, 317.

Cu incepere dela 1 Aprile 1884 aceste scrisuri fonciare se recumpera la cass'a institutului in Sibiu, la filial'a sa in Brasiovu, si la „Banc'a comerciala ungara de Pest'a“ in intrég'a valóre nominala, impreuna cu interesele curente; aceleasi se rescumpera si mai inainte oricandu prin escomptare, sau se pota schimbá cu alte scrisuri fonciare dupa cursulu dilei.

Cu 1 Aprile 1884 incéta interesele lor mai departe si cuponii de interese scadietori mai tardiu, daca la prezentarea scrisului fonciarului lipsescu, se subtragu din sum'a acestuia.

Din scrisurile fonciare esite la sorti la tragerile de mai inainte nu s'au prezentatu inca pentru rescumperare urmatórele:

à fl. 100 Nr.: 1.

Sibiu, 1. Octobru 1883.

(179)

Directiunea.

FURNIC'A

cassa de economii in Fagarasiu societate pe actiuni.

Se aduce la cunoscinti'a publica, cá „Furnic'a“, cassa de economii in Fagarasiu, societate pe actiuni, inceputu activitatea sa cu diu'a de 1 Octobru a. c. c. n. in sensulu §. 60 alu statutelor sale, cu urmatórele operatiuni:

a) Primesce depuneri spre fructificare pe langa libele.

b) Acórda credite personale pe langa cambiu seu pe langa obligatiune cu caventi.

c) Acórda imprumuturi ipototecare.

d) Acórda imprumuturi pe efecte publice.

Interesele la tóte imprumuturile sunt 8%, provisiunea 1/4%, éra la prolongatiuni 1/2%.

Interesele la depuneri sunt 5%, platindu societatea contributiunea dela interesse.

Informatiuni mai de aprópe se dau in tóte dilele in órele de birou.

Cu acésta ocaziune domni actionari ai cocietatii sunt provocati, cá in sensulu §. 6 din statute se pinevoiésca a plati a trei'a rata de 20% asupra actiuniloru dloru, adica cáte 20 fl. de actiune pana celu multu in 31 Decembre a. c. la cass'a societatii in Fagarasiu. séu la „Albin'a“, institutu de creditu si de economii in Sibiu“, séu la filial'a acelu institutu in Brasiovu.

Fagarasiu, 30 Septembrie 1883.

(180)

Directiunea.

Concursu.

(181)

In dominiulu episcopiei gr.-cat. de Oradea-mare fiindu vacante postululu de magistru silvanale, pentru complenirea acelu postu se escrie concursu. Cu acelu postu va fi impreunata si detorinti'a de a face in timpu de patru ani planulu de exploatarea paduriloru dominali, conformu art. de lege XXXI din 1879, pentru care se va acordá onorariu osebitu. Ofertele cu espunerea salariului doritu voru fi a se tramite pana la **finea lunei Octobru a. c.** la directiunea subscrisa.

Oradea-mare, 28 Septembrie 1883.

Directiunea dominiului de Beiusiu.

Editoru si redactoru responsabile: **G. Baritiu.**
Tipariulu lui **W. Krafft.**